

SOUČASNÝ STAV OCHRANY PĚVCŮ V ČR

DER GEGENWÄRTIGE ZUSTAND DES GESANGVÖGELSCHUTZES IN DER TSCHECHISCHEN REPUBLIK

Pavel Trpák

Budeme-li studovat současný stav ohrožení a ochrany pěvců v ČR můžeme prohlásit, že pěvci jsou modelovou skupinou neúspěchu pasivního pojetí druhové ochrany přírody u nás. Důvodem našeho konstatování je skutečnost, že podstatná část pěvců je chráněna od roku 1965 vyhláškou č. 80 "O ochraně volně žijících živočichů", a to většinou z utilitárních důvodů, jak dokládá zařazení naprosto běžných druhů do seznamu chráněných živočichů. Téměř všechny tyto druhy s výjimkou 4 druhů/R = 1 druh, I = 3 druhy) jsou chráněny, což potvrzuje naše úvodní konstatování.

Porovnáme-li současný stupeň ohrožení jakožto indikátor účinnosti ochrany, můžeme konstatovat, že pěvci se podílí 27,2 % na celkovém počtu ohrožených druhů ptáků zařazených do Červeného seznamu obratlovců ČR (TRPÁK et al., 1988). Budeme-li dále analyzovat zastoupení pěvců v jednotlivých kategoriích červeného seznamu, zjistíme, že v kategorii Extinct - vymizelé jsou tři druhy: ťuhýk menší, ťuhýk rudohlavý a skalník zpěvný; Endangered - kriticky ohrožené - strnad luční, konipas luční; Vulnerable - ohrožené druhy - skřivan lesní, linduška úhorní, bělořit šedý, strnad zahradní. V další kategorii Rare - vzácné druhy je uvedeno 10 druhů, v kategorii Migrants - migrující jsou uvedeny pouze 3 druhy a v kategorii Indeterminante - vyžadující pozornost je uvedeno 20 druhů. Celkem je v červeném seznamu uvedeno 41 druhů pěvců, tj. 28,2 % druhů, které se u nás vyskytly. Vymizelé druhy představují 2 %, kriticky ohrožené 1,4 %, ohrožené 2,7 %, vzácné 6,7 %, migrující 2 %, vyžadující pozornost 13,4 %.

Pokud budeme posuzovat druhové složení z hlediska zapojení do potravní pyramidy, můžeme konstatovat, že jde většinou o střední články potravních řetězců. To znamená, že se na ústupu jednotlivých druhů především podílí zúžení potravní a stanovištní niky vyvolané intenzifikačními faktory v zemědělství a v poslední době i v lesnictví.

Tento proces dále ukázal naprostou neúčinnost konkrétních metodických

návodů jak pomoci pěvcům, a to počínaje JANDOU (1936), přes LEJSKOU, MOUČKU (1959) až ke KLŮZOVÍ (1980). Je ale nutno uvést, že zásadní chyba není v nesprávnosti uvedených konkrétních opatření k omezení ztrát pěvců, ale především v uplatňování základních ustanovení zákonných předpisů, a to v ustanovení o zákazu zasazování do přirozeného vývoje chráněných druhů. Další chybou bylo uplatňování navržených opatření, kde priorita byla dána zimnímu přikrmování, které nabylo pejorativního významu "sypejte ptáčkům a nestarejte se o životní prostředí".

Jestliže byla zdůrazňována užitečnost pěvců, která se vtiskla do povědomí spoluobčanů, bylo pak velkou chybou, že se toto utilitární hledisko nepodařilo vtisknout do povědomí zemědělců, a to především ve vztahu k rozptýlené zeleni. V naší republice už asi nikdo nedá dohromady data o celkovém počtu vykáčených stromů, vytrhaných keřů, břehových porostů. Proto uveďme údaj od našich sousedů, kde ve Šlesvicku-Holštýnsku ubyly odstraněním 50 km remízku hnízdní revíry asi pro 1 milion ptáků, což je stejný počet, kolik drobných ptáků je zastřeleno ročně v Itálii (PUCHSTEIN, 1980).

A tak bude nutné naprosto předělat systém hodnotových kritérií i ve vztahu k užitečnosti, což je vlastně z hlediska druhové ochrany to nejhorší hledisko. Stále platí, že bez změny vztahu člověka k přírodním entitám zůstanou všechna ustanovení pěti vládních usnesení (160/84, 226/85, 334/85, 209/88, 243/88) jen v rovině zbožných přání. Tato skutečnost ale nezbavuje ochranu přírody její společenské odpovědnosti, zvláště když zastavení druhové diversity má být realizováno konkrétním programem do roku 1992 (viz usnesení vlády ČSR č. 243 z 31. 9. 1988).

SOUHRN

Pěvci se podílí 27,2 % na celkovém počtu ohrožených druhů ptáků zařazených do Červeného seznamu obratlovců ČR (TRPÁK et al., 1988). V kategorii Extinct - vymizelé druhy jsou tři druhy ůhýk menší (*Lanius minor*), ůhýk rudohlavý (*Lanius senator*) a skalník zpěvný (*Monticola saxatilis*). Endangered - kriticky ohrožené - strnad luční (*Militaria calandra*), konipas luční (*Motacilla flava*), Vulnerable - ohrožené druhy - skřivan lesní (*Lullula arborea*), linduška úhorní (*Anthus campestris*), bělořit šedý (*Oenanthe oenanthe*), strnad zahradní (*Emberiza hortulana*.) V další kategorii Rare - vzácné druhy je uvedeno 10 druhů, v kategorii Migrans - migrující 3 druhy a v kategorii Inderminnante - vyžadující pozornost uvedeno 20 druhů. Celkem je u nás v červeném seznamu uvedeno 41 druhů pěvců, tj.

28,2 % všech druhů, které se u nás vyskytly. Vymizelé druhy představují 2 %, kriticky ohrožené druhy 1,4 %, ohrožené 2,7 %, vzácné 6,7 %, migrující 2 %, vyžadující pozornost 13,4 %.

LITERATURA

JANDA, J. 1936: Ochrana ptactva.

LEJSKÁ, M., MOUČKA, R., 1959: Ochrana ptactva.

KLÜZ, Z., 1980: Ochrana ptactva.

PUCHSTEIN, K., 1980: Zur Vogelwelt der Schleswi-Holsteinischen Knicklandschaft mit einer ornito-ökologischen Bewertung der Knickstrukturen. Corax 8: 62-106.

TRPÁK a kol., 1988: Červený seznam ohrožených druhů obratlovců. 2. část stupeň ohrožení. Památky a přírody 4: 223-239.

DER GEGENWÄRTIGE ZUSTAND DES GESANGVÖGELSCHUTZES IN DER TSCHECHISCHEN REPUBLIK

ZUSAMMENFASSUNG

Die Gesangvögel nehmen an der Gesamtzahl der bedrohten Vogelarten, die in das Rote Verzeichnis der Wirbeltiere ČSR eingeschrieben sind, vom 27,2 % teil (Trpák et al., 1988). In der Kategorie Extinct - Entschundene, sind 3 Arten registriert: *Lanius minor*, *Lanius senator* und *Monticola saxatilis*. In der Kategorie Endangered - kritisch bedroht, finden wir *Militaria calandra* und *Motacilla flava*. In der Kategorie Vulnerable - bedrohte Arten sind: *Lullula arborea*, *Anthus campestris*, *Denanthe oenanthe* und *Emberiza hortulana*. In der nächsten Kategorie Rare - Seltene Arten sind 10 Vogelarten eingeführt, in der Kategorie Migrans - Wandernde Vögel 3 Arten und in der Kategorie Inderminnante - Vögel denen man Aufmerksamkeit widmen soll, sind 20 Vogelarten genannt. Insgesamt enthält das Rote Verzeichnis 41 Gesangvögelarten, d. i. 28,2 % von allen Arten, die bei uns lebten. Entschundene Arten stellen 2 %, kritisch bedrohte Arten 1,4 %, bedrohte Arten 2,7 %, seltene Arten 6,7 %, wandernde Arten 2 % und Vogelarten, die besondere Aufmerksamkeit einholen, 13,4 % dar.

Adresa autora:

RNDr. Pavel Trpák

Státní ústav památkové péče a ochrany přírody

110 00 Praha - Malá Strana

Valdštejnské nám. 1